scope. As an instrument of participatory democracy, it acts as a political crowdsourcing. This species is not as developed as others, but has examples of application. At the present stage in science there is no fixed definition of the term. Domestic scholars mostly analyze the existing terminology proposed by foreign researchers and practitioners. Based on the analysis of existing definitions, experience in the use of crowdsourcing technologies in the policy of foreign countries and Ukraine, the article identifies specific features and principles of crowdsourcing as a tool of participatory democracy, and provides an author's definition of "political crowdsourcing".

Particular attention is paid to clarifying the negative and positive aspects of the use of political crowdsourcing, during which it was found that the latter is more.

The article concludes that the use of crowdsourcing as a tool of participatory democracy in Ukraine with the prospect of consolidation at the legislative level.

Key words: crowdsourcing, political crowdsourcing, participatory democracy, information technologies, electronic petition.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.23

УДК 340.131

А.І. ІРКЛІЄНКО

*Андрій Ігорович Ірклієнко, аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України**

ORCID: 0000-0002-5689-2226

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КОНСТИТУЦІЙНОЇ РАДИ ФРАНЦІЇ

Постановка проблеми. Конституційна рада Франції – орган конституційного контролю, заснований Конституцією 1958 р. Конституційна рада не є єдиним органом, що здійснює контроль конституційності¹. Своєрідність конституційного контролю у Франції полягає в тому, що він має подвійну природу і виходить за рамки відомих моделей конституційного контролю². Конституційність актів, які виходять від Парламенту, розглядається Конституційною радою, а від органів виконавчої влади – Державною Радою³.

Конституційна рада була створена як політико-юридичний орган, покликаний обмежити владу Парламенту, в тому числі шляхом здійснення попереднього конституційного контролю. Однак у результаті конституційної реформи 2008 р. Конституція Франції була доповнена положеннями, що дозволяють звертатися із запитом щодо конституційності чинних законів. Нова процедура спричинила внесення змін до низки нормативних правових актів, зокрема в органічний закон «Про Конституційну раду»⁴, і отримала нормативно закріплену назву «пріоритетне питання конституційності»^{5,6,7}.

Незважаючи на те, що Конституційна рада не іменована судом, її рішення є, по суті, судовими актами і, подібно рішенням Конституційного Суду України, наділені властивістю обов'язковості. Вони обов'язкові для всіх адміністративних і судових органів і не підлягають перегляду (абз. 3 ст. 62 Конституції Франції)⁸. Однак слід враховувати, що крім обов'язкових рішень, Конституційна рада «висловлює думки», які мають консультативний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що незважаючи на наявність у юридичній літературі значної кількості публікацій, присвячених функціонуванню органів конституційного контролю в зарубіжних країнах (зокрема, праці таких учених, як Г. Кельзен, К. Ейзенман, К. Хессе, В.О. Гергелійник, І.І. Маринів, О.С. Лотюк, С.В. Пілюк, М.Д. Савенко, А.О. Селіванов, В.Є. Скомороха, І.Д. Сліденко, М.В. Тесленко, А.П. Ткачук, Т.О. Цимбалістий, В.М. Шаповал та ін.), вважаю, що французька модель конституційного контролю потребує спеціального дослідження в контексті постійних змін у її функціонуванні. **Метою** статті визначено аналіз особливостей конституційно-правового статусу Конституційної Ради Франції.

Виклад основного матеріалу. Хоча у Франції, як і в інших країнах романо-германської правової системи, основним джерелом права є нормативний правовий акт, на питання про те, чи містяться норми права в рішеннях Конституційної ради, не дається однозначної негативної відповіді. Французький правознавець О. Бо вважає, що сам механізм тлумачення призводить часом суддю до правотворчості⁹. Отже, конституційний суддя буде додавати конституційні норми до письмового тексту^{10,11}.

Подібний підхід підтверджується практикою Конституційної ради, в рішеннях якого можна знайти стійкі правові позиції, тобто «нормативно-інтерпретаційні встановлення» (вдаючись до термінології українського конституційного права)¹². Прикладом можуть служити рішення, в яких визначається його власна компетенція: Конституційна рада відмовилася перевіряти закони, прийняті на референдумі, які є безпосереднім вираженням волі народу¹³.

Конституційна рада крім здійснення конституційного контролю має низку інших функцій: політичних, консультативних і виступає в якості суду по оцінці результатів виборів депутатів Національних Зборів, Сенату і Президента Республіки¹⁴. Можливо, саме тому Конституційна рада класифікує свої рішення відповідно до видів власних повноважень. При цьому зазначені видові особливості позначаються Конституційною радою за допомогою стійких буквених поєднань, що включаються в номери рішень: REF – прийняті з питань референдуму; ORGA – прийняті щодо питань організації Конституційної ради тощо^{15,16}.

Оскільки при всій різноманітності функцій Конституційної ради Франції головним її призначенням залишається конституційний контроль, то, використовуючи критерій повноважень, відповідно до яких приймаються рішення, при первинній градації слід виділяти рішення з питань, пов'язаних з забезпеченням відповідності Конституції нормативних актів (забезпечення пріоритету Конституції), і рішення, що приймаються при здійсненні інших повноважень.

При подальшому розподілі в першій групі виділяються рішення, пов'язані з перевіркою конституційності нормативних актів, і рішення, пов'язані з розмежуванням компетенції різних гілок і рівнів влади¹⁷. Другу групу можна поділити на рішення: щодо виборчих спорів; з питань конституційної відповідальності парламентаріїв і президента; щодо застосування ст. 16 Конституції¹⁸.

У рамках двох первинних груп, виділених за видами повноважень, рішення Конституційної ради також можна розрізнити за додатковими критеріями. У їх числі: юридична сила (рішення обов'язкові і консультативні – думки); особливості процедури прийняття (рішення, що виносяться Конституційною радою за зверненнями заявників і за власною ініціативою). Крім того, для здійснення своїх повноважень, що мають зовнішню спрямованість (рішення першої та другої груп), Конституційна рада приймає внутрішньо-організаційні рішення. Такі рішення доречно виділяти в окрему групу¹⁹.

З урахуванням зазначеного дамо коротку характеристику окремих видів рішень Конституційної ради.

1. Рішення Конституційної ради, пов'язані з перевіркою конституційності нормативних актів, діляться на рішення з питань перевірки тих законів, що ще не вступили в силу (DC) і рішення з питань перевірки чинних законів (QPC)²⁰.

Наведений поділ відображає повноваження Конституційної Ради за попереднім і подальшим конституційним контролем. Окремо в цій групі виділяються рішення з питань контролю за конституційністю законів Нової Каледонії (LP)²¹.

Рішення з питань перевірки чинних законів, які є єдиною можливим способом доступу громадян до конституційного правосуддя, з'явилися в цій групі відносно недавно²². Однак звернення громадянина має пройти через «подвійний фільтр» перш, ніж потрапить в Конституційну раду. Громадяни мають право лише в рамках судового розгляду звернутися до суду з клопотанням про перевірку конституційності застосування певної норми, якщо вважають, що вона зачіпає їх права і свободи, гарантовані Конституцією²³. Рішення про передачу звернення до Конституційної ради приймає суд. Далі воно передається по підвідомчості до Державної Ради або в Касаційний Суд, які і передають його до Конституційної Ради.

Так, своїм рішенням Конституційна рада відмовилася перевіряти конституційність закону, прийнятого на референдумі, вважаючи, що прийняття закону безпосередньо народом «очищає» такий акт від можливої незаконності. Об'єктом контролю є відповідність правових норм Конституції і іншим конституційним принципам і нормам²⁴.

Для визначення кола конституційних норм, відповідність яким перевіряється, Конституційна Рада ввела поняття «блоку конституційності», в який до теперішнього часу включають Конституцію 1958 р., Преамбулу до Конституції 1946 р., Декларацію прав людини і громадянина 1789 р., Хартію довілля 2004 року і конституційні принципи. Для рішень за скаргами громадян органічним законом «Про Конституційну раду» встановлено більш вузьке коло еталонних норм: в рамках пріоритетного питання конституційності контроль конституційності здійснюється з точки зору закріплених в блоці конституційності прав і свобод, а не всього блоку конституційності в цілому²⁵.

Висновки. У цілому можна зазначити, що Конституційна рада приймає багато «технічних» актів, які часом навіть не потребують аналізу Конституції (наприклад, опублікування списку кандидатів на посаду Президента Республіки), а також рішень, в яких істотну роль грає аналіз фактичних обставин відповідних справ (як, наприклад, при вирішенні питання про позбавлення парламентарія депутатського мандата).

Рішення Конституційної ради відрізняються формальністю і стислістю. Рішення може займати буквально кілька абзаців. Найчастіше Конституційна рада просто посилається на конституційну норму або обмежується фразою «дані положення не суперечать Конституції», мінімально роз'яснюючи і обґрунтовуючи свою позицію. Структура рішень Конституційної ради відповідає стереотипній для судових рішень схемі: вступна, описова, мотивувальна, резолютивна частини, хоча сама Конституційна рада виділяє три частини, об'єднуючи мотивувальну і резолютивну частини в одне.

¹ Боботов С.В. Конституционная юстиция. Сравнительный анализ. *Конституционная юстиция во Франции*. Москва, 1994. С. 77–92.

² Керимов А.Д. Парламентское право Франции. *Закон во Франции: от принятия до промульгирования* Москва, 1998. С. 136–145.

³ Демишель А., Демишель Ф., Пикемаль М. Конституционный совет. *Институты и власть во Франции*. Москва, 1977. С. 109–113.

⁴ Gazette Offi cial. 1983. P. 3874. 8 Combacau J. La souverainete internationale de l'Etat dans la jurisprudence du Conseil constitutionnel francais // Les Cahiers du Conseil constitutionnel. 2000. № 9. P. 18–21.

⁵ Конституционный совет. *Институты власти во Франции*. 2-е изд. Москва, 1993. С. 18–36.

⁶ Конституционный Совет Франции // Судебные системы западных государств / Отв. ред. В.А. Туманов. Москва, 1991. С. 188–193.

⁷ Конституция Французской республики // Конституции государств Европы. Москва, 2002. 134 с.

⁸ Крутоголов М.А. Конституционный Совет Франции. Организационные и правовые аспекты деятельности. Москва, 1993. См. также: Конституционный Совет и контроль над конституционностью // Ардан Ф. Франция: государственная система. М., 1994. С. 132–145.

⁹ Franck C. Les fonctions juridictionnelles du Conseil constitutionnel et du Conseil d'Etat dans l'ordre constitutionnel. Paris, 1974. 14.

¹⁰ Там само. С. 8.

¹¹ Маклаков В.В. Конституционный контроль в V французской республике // Правоведение. Ленинград, 1981. № 4. С. 50–57.

¹² Маклаков В.В. Конституционный контроль в странах-членах Европейского Союза. Москва, 1995. С. 58–64.

¹³ Canivet G. Le juge judiciaire dans la jurisprudence du Conseil constitutionnel Le Conseil constitutionnel et les diverses branches du droit, propos introductifs // Les Cahiers du Conseil constitutionnel. 2003–2004. № 16. Р. 89–92.

¹⁴ Пилипенко А.Н. Роль Конституционного Совета Франции в ограничении прав и свобод личности // Проблемы совершенствования советского законодательства. Труды. Москва, 1986. Вып. 35. С. 176–185.

¹⁵ Там само. С. 12.

¹⁶ Серебренников В.П. Конституционное право Франции. Минск. 1976; Керимов А.Д. Конституционный совет Франции // Проблемы буржуазной государственности и политико-правовая идеология. Москва, 1990. С. 83–94.

¹⁷ Там само. С. 11.

¹⁸ Там само. С. 8.

¹⁹ Шампель-Дэпла В. Проблема юридической силы и применения решений Конституционного совета Франции // Конституционное правосудие в посткоммунистических странах. Москва, 1999. С. 185–197.

²⁰ Там само. С. 19.

²¹ Bihan Goesel-Le V. Le controle de proportionnalite exerce par le Conseil constitutionnel // Les Cahiers du Conseil constitutionnel. 2006–2007. № 22. Р. 56–61.

²² Там само. С. 14.

²³ Там само. С. 11.

²⁴ Favoreu L. Le Conseil constitutionnel regulateur de l'activite normative des pouvoirs publics // Revue du droit public et de la science politique. 1967. № 1. Р. 67–69.

²⁵ Favoreu L., Philip L. La jurisprudence du Conseil constitutionnel // Revue du droit public et de la science politique. 1975. № 1. Р. 145–148.

Резюме

Ірклієнко А.І. Конституційно-правовий статус Конституційної ради Франції.

Конституційна рада Франції – орган конституційного контролю, заснований Конституцією 1958 р. Конституційна рада не є єдиним органом, що здійснює контроль конституційності. Своєрідність конституційного контролю у Франції полягає в тому, що він має подвійну природу і виходить за рамки відомих моделей конституційного контролю. Конституційність актів, які виходять від Парламенту, розглядається Конституційною радою, а від органів виконавчої влади – Державною Радою.

Незважаючи на те, що Конституційна рада не іменована судом, її рішення є, по суті, судовими актами і, подібно рішенням Конституційного Суду України, наділені властивістю обов'язковості. Вони обов'язкові для всіх адміністративних і судових органів і не підлягають перегляду (абз. 3 ст. 62 Конституції Франції). Однак слід враховувати, що крім обов'язкових рішень, Конституційна рада «висловлює думки», які мають консультативний характер.

Найчастіше Конституційна рада просто посилається на конституційну норму або обмежується фразою «дані положення не суперечать Конституції», мінімально роз'яснюючи і обґрунтовуючи свою позицію.

Ключові слова: Конституційна Рада, Франція, конституційний статус, правовий статус.

Резюме

Іркличенко А.И. Конституционно-правовой статус Конституционного совета Франции.

Конституционный совет Франции – орган конституционного контроля, основанный Конституцией 1958 Конституционный совет не является единственным органом, осуществляющим контроль конституционности. Своеобразие конституционного контроля во Франции заключается в том, что он имеет двойную природу и выходит за рамки известных моделей конституционного контроля. Конституционности актов, исходящих от парламента, рассматривается Конституционным советом, а от органов исполнительной власти – Государственным Советом.

Несмотря на то, что Конституционный совет не именуемая судом, ее решение является, по сути, судебными актами и, подобно решениям Конституционного Суду Украины, наделены свойством обязательности. Они обязательны для всех административных и судебных органов и не подлежат пересмотру (абз. 3 ст. 62 Конституции Франции). Однако следует учитывать, что кроме обязательных решений, Конституционный совет «выражает мысли», которые имеют консультативный характер.

Чаще всего Конституционный совет просто ссылается на конституционную норму или ограничивается фразой «данные положения не противоречат Конституции», минимально разъясняя и обосновывая свою позицию.

Ключевые слова: Конституционный Совет, Франция, конституционный статус, правовой статус.

Summary

Andrey Irklichenko. Constitutional and legal status of the Constitutional Council of France.

The Constitutional Council of France is a body of constitutional control established by the Constitution of 1958. The Constitutional Council is not the only body that carries out the control over constitutionality. The peculiarity of constitutional control in France consists in the fact that it has a dual nature and goes beyond well-known models of constitutional control. The constitutionality of acts, issued by the Parliament, is considered by the Constitutional Council, and after the executive bodies do that, it is passed on to the State Council.

Despite the fact that the Constitutional Council is not nominated by a court, its decisions, by their essence, are judicial acts and, likewise the decisions of the Constitutional Court of Ukraine, are endowed with the property of binding force. They are obligatory for all administrative and judicial bodies and are not subjected to revision (the Paragraph 3 of the Article 62 of the French Constitution). However, it should be taken into account that in addition to binding decisions, the Constitutional Council “expresses opinions” that are advisory in their nature.

In addition to carrying out constitutional control, the Constitutional Council has a number of other functions, such as political, advisory and acts as a court to assess the results of elections of deputies to the National Assembly and the Senate, and elections of the President of the Republic. Perhaps that is why the Constitutional Council classifies its decisions due to the types of its own powers. Herewith, the noted specific peculiarities are denoted by the Constitutional Council with the help of fixed letter combinations, which

are included in the numbers of decision: REF, enacted on referendum issues; ORGA, enacted on issues of the organization of the Constitutional Council, etc.

Since, despite all the diversity of functions of the Constitutional Council of France, therefore, its main purpose remains the constitutional control. Therefore, using the criterion of powers, under which decisions are made, in terms of initial graduation one should point out the decisions on issues, which are connected with providing compliance of the Constitution with regulatory acts (assuring the priority of the Constitution), and decisions passed while carrying out other powers.

Decisions of the Constitutional Council outstand with being formal and brief. A decision can take literally a few paragraphs. The most frequently, the Constitutional Council merely refers to a constitutional norm or is limited to the phrase "these provisions do not contradict the Constitution", giving guidance and justifying its position in the least.

Key words: Constitutional Council, France, constitutional status, legal status.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.24

УДК 342.2+342.7

А.А. КАЛАРАШ

Андрій Андрійович Калараш, здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України, суддя Верховного Суду України*

ORCID: 0000-0003-4408-8289

КОНС'ЮМЕРИЗМ ТА КОМУНІТАРИЗМ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕТЕРМІНОВАНOSTІ ТА ВЗАЄМОДІЇ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Постановка проблеми. В умовах економічної, політичної і правової глобалізації, коли сучасний світ переживає перехід до постіндустріальної стадії розвитку, проявляється безліч проблем, що обумовлені тенденціями розвитку держав в умовах посткапіталістичної формації, яка характеризується вадами техногенної цивілізації західних розвинених держав.

У пошуку їх рішень активна роль належить соціальній філософії, яка не тільки звертає пильну увагу на проблеми суспільного устрою, а й акцентує її на проблемах людини, що стали особливо актуальними в сучасних умовах існування демократичної правової державності та міжнародної спільноти держав, що пов'язані між собою міжнародним договірним правом, яке базується на колективних облігаторних зобов'язаннях.

Життя в техногенній цивілізації, що в умовах повсякденності характеризується локальним рівнем її практичної реалізації, бо саме на цьому рівні кожна людина, проживаючи в локальному соціумі, здійснює свій життєвий цикл, актуалізувало одне з обов'язкових, характерних, типових і стереотипних її (людини) вимірювань, яке могло б залишатися без уваги в історії традиційних суспільств, але в сучасний період світового розвитку в умовах глобалізації та її глобальних інтеграційних тенденції стає фактично центральним. Йдеться про фактичне споживання як природної і природженої властивості людського існування, більш широко, як однієї із невід'ємних характеристик сутності людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Треба наголосити на тому, що наведена сторона людської суті як її характерологічний елемент стала привертати увагу філософів і всіх вчених-гуманітаріїв тільки в період переходу від індустріального суспільства до постіндустріального, бо саме у процесі такого переходу споживча орієнтація та споживчі параметри індустріального суспільства набули не тільки нових рис, а й нових характерних якісних вад, опис яких виявився неможливим без прогнозу перспектив споживання, особливо зважаючи на необхідність врахування відповідних ресурсів та колективного способу для досягнення цього стратегічного завдання. Звідси й актуалізувалась теорія комунітаризму, яку тісно і органічно пов'язали з проблематикою захисту прав споживачів.

Отже, саме тому роботи, присвячені функціонуванню постіндустріального суспільства, звернені поряд з іншими проблемами до вивчення проблем споживання. Останнє означає, що проблеми, породжені науково-технічним і технологічним розвитком суспільства, особливо західного, набувають в тій або іншій формі значимий характер для всього людства. Ідеологія комунітаризму, на думку її провідних теоретиків, таких як М. Кастельс, М. Сендел, Р. Рорті, М. Уолцер, А. Макінтайр, А. Етціоні та інших, набула відповідної актуалізації та свого динамічного розвитку, бо виникла глибока криза багатьох ідеологічних конструкцій у межах філософської та політичної думки, розроблених ще в XIX ст. На думку комунітаристів, такий тривалий період функціонування зазначених ідеологічних постулатів, які впливали на формування державного і суспільного устрою, призводить до зменшення їх «працездатності» в умовах інформаційної революції і глобалізації сучасного світу¹.

Одночасно з констатацією факту про необхідність заміни глобальних ідеологічних орієнтирів, наведені представники політичної доктрини обґрунтовують цінність феноменології колективізму з нових методологічних позицій, відкидаючи теоретичні напрацювання традиційного марксизму, який передбачає можливість